

Pšenice setá

Triticum aestivum L.

OBILNINA

TŘÍDA: jednoděložné ČELEĎ: lipnicovité ROD: pšenice

Pšenice je jednou z nejvýznamnějších zemědělských plodin na světě a tvoří základ jídelníčku západní civilizace. V době neolitické revoluce (před 12 000 lety) stál rod pšenice u zrodu zemědělství. Od té doby se různé druhy pšenic postupně šířily Evropou a v regionech vznikalo mnoho krajových odrůd – na jihu se pěstovaly více jednozrnka, dvouzrnka či špalda, v severních oblastech spíše pšenice setá.

Dnes ve světě převažuje pěstování pšenice seté. Nebylo tomu tak ale vždycky. Její rozmach nastal až ve druhé polovině 20. století, v období nazývaném Zelená revoluce. Po 2. světové válce nedokázalo zemědělství dostatečně sytit rychle rostoucí počet obyvatelstva. Aby se předešlo hladovění, rozhodla se Rada OSN v nejchudších regionech světa zvýšit zemědělskou produkci potravin. Lidská a zvířecí síla se nahrazovala postupně mechanizací, díky masivnímu nástupu syntetických hnojiv či umělému zavlažování se začala obdělávat i půda v místech, kde to dříve

nebylo možné. V době, kdy původní odrůdy pšenice už nestačily požadavkům zemědělské intenzifikace, vyšlechtil americký agronom Norman Borlaug nové odrůdy pšenice seté. Ty měly kratší stéblo, dobře odolávaly nemocem a dokázaly lépe ukládat živiny do zrna, což znamenalo větší výnosy. Norman Borlaug, označovaný často za „otce Zelené revoluce“, za svůj šlechtitelský počin získal v roce 1970 Nobelovu cenu. Úspěšné tažení nových vysoce výnosných odrůd pšenice světem s sebou přineslo nejen nadýchané bílé pečivo, ale i potlačení jiných, ne tak obchodně zdatných obilnin – třeba žita či ovsa.

V České republice je dnes pšenice setá nejhojněji pěstovanou obilninou a zaujímá více než třetinu celkové osevní plochy (přibližně 830 000 hektarů).

Skližeň žita a příprava povřísel, kterými se vázaly obilné snopy. V pozadí je dobře patrná výška stébel. Foto: J. Andreska, sbírka Národní zemědělské muzeum.

Proč už se v obilí neschováte

S intenzitou zemědělství se mění i vzhled obilí. V obilném poli se dříve mohl skrýt i dospělý člověk. Stébla byla totiž mnohem delší než dnes a dlouhá sláma se využívala jako podestýlka do stájí. S úbytkem hospodářských zvířat už ale není tolik slámy potřeba. Obilí dnes také nemusí rychle růst do výšky, aby na cestě za sluncem předstihlo ostatní rostliny, protože plevel na poli se zpravidla kontroluje chemickým postřikem. Dlouhé stéblo, které při dešti nebo větru snáze polehávalo a špatně se pak sklízelo kombajnem, přestalo být pro zemědělce potřebné.

S měnícími se zemědělskými postupy se nepotřebné rysy plodin pomalu vytrácí a šlechtěním se upřednostňují vlastnosti nové. Tam, kde má dlouhé stéblo upotře-

VÍTE, ŽE...

...z jednoho zasetého zrna pšenice se ve 14. a 15. století sklídilo přibližně 3 až 5 zrněk? Průměrný výnos z hektaru byl v dobrých letech 0,5 až 1 tuna zrn pšenice. Dnes se úroda pšenice z hektarového pole pohybuje v rozmezí 5 až 7 tun zrní a 4 až 6 tun slámy.

bení, zemědělci i nadále dlouhostéblé odrůdy pěstují. Najdete je například v ekologickém zemědělství, kde je zakázáno používat syntetické herbicidy. Rychle rostoucí dlouhý stonek je pak pro rostlinu výhodou před plevelnými rostlinami.